

procurata per se salutis exemplum, virtutis sue potestatem in humanis corporibus exercuit; ubi vero in contumaces formam severitatis constituebat, futuri speciem damno arboris indicavit; et præcipue (ut Chrysostomus dicit) in ficulnea, quæ est humidissima, ut miraculum majus appareat.

Ad tertium dicendum, quod Christus etiam in aqua et in aere fecit miracula quæ sibi conveniebant, quando, scilicet, ut legitur Matt. 8¹, imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Non autem conveniebat ei, qui omnia in statum pacis et tranquillitatis revocare venerat, ut vel turbationem aeris, vel divisionem aquarum faceret. Unde Apostolus dicit, Hebr. 12: Non accessistis ad tractabilem et accensibilem ignem, et turbinem, et caliginem, et procellam. Circa passionem tamen divisum est velum, ad ostendendum reserationem mysteriorum legis. Aperta sunt monumenta, ad ostendendum quod per ejus mortem mortuis vita daretur. Terra mota est, et petra scissæ sunt, ad ostendendum quod lapidea hominum corda per ejus passionem emollirentur, et quod totus mundus virtute passionis ejus erat in melius commutandus.

Ad quartum dicendum, quod multiplicatio panum non est facta per modum creationis, sed per additionem extraneæ materiæ in panes conversæ. Unde Augustinus super Joann. dicit¹: Unde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicavit quinque panes. Manifestum est autem quod per conversionem grana multiplicantur in segetes.

COMMENTARIUS.

Littera D. Thomæ est elegantissima et perspicua. Solum ergo superest circa totam quæstionem animadvertendum, D. Thomam mentionem fecisse omnium miraculorum quæ circa res a se distinctas operatus est Christus, prætermisisse autem ea quæ circa seipsum est operatus, cum tamen illa sint omnium excellentissima et maxima, et ad doctrinam Christi confirmandam efficacissima, ex quibus alia facta sunt in Christi infantia, ut partus ex Virgine; alia tempore prædicationis, ut quod quadraginta diebus sine cibo et potu jejuna-verit, quod super aquas ambulaverit, etc.; alia in ejus passione et morte, ut quod aqua et sanguis fluxerint e corpore jam emortuo;

¹ Loco jam dicto in princ. hujus solutionis.

alia in ejus resurrectione. Hæc vero non sine causa prætermisit D. Thomas. Nam inter hæc quædam sunt quæ ita pertinent ad corpus Christi, ut etiam fiant circa res alias, ut est occultari sensibus, ambulare super aquas, et hæc non sunt ommissa, sed inter illa censentur miracula, quæ circa res alias sunt facta. Alia vero sunt miracula propria ipsius corporis Christi, quasi in ipso manentia, et hæc inter mysteria ipsius vitæ Christi merito numerantur et declarantur, sicut in superioribus factum est de miraculis infantia et jejunii, et inferius fiet de miraculis passionis et resurrectionis; et ideo nullum ex his miraculis declarandum supererat, præterquam transfigurationis ejusdem. De qua propterea convenientissimo ordine D. Thomas quæstionem sequentem instituit, eamque nos post sequentem itidem disputationem explicabimus.

DISPUTATIO XXXI,

In quatuor sectiones distributa.

DE EFFICACIA MIRACULORUM CHRISTI AD DOCTRINAM EJUS SUADENDAM.

De miraculis Christi secundum se, id est an vere facta sint, quæve potestate ac virtute, quaque actione ac modo, nihil hoc loco addendum occurrit iis quæ in priori tom., disp. 31, tractavimus. Quoniam vero ea miracula Christus edidit ad suam divinitatem manifestandam, confirmandamque doctrinam, illud videtur hujus loci proprium, ut ostendamus quam fuerint ad hunc finem assequendum efficacia. In quo tria potissimum consideranda veniunt, scilicet, quam fuerint illa miracula ad prædictum effectum necessaria vel utilia; rursus quam sufficientia et efficacia; ac denique in quibus hunc effectum habuerint.

SECTIO I.

Utrum miracula Christi fuerint simpliciter necessaria ad suadendam ac confirmandam ejus doctrinam.

1. Ratio dubitandi est, quia ipsemet Christus, Joan. 15, dicit: Si opera non fecissem eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent; ergo erant illa opera simpliciter necessaria, ut homines Christo credere tenerentur; quandoquidem sine illis non peccarent non credendo; certum est autem Christum de peccato infidelitatis fuisse locutum; ergo fuerunt illa miracula necessaria ut Christi doc-

trinam satis credibilem redderent. Quia (ut constat ex materia de fide) obligatio ad credendum statim oritur, cum doctrina sufficienter prædicatur ac proponitur. Unde, Joann. 10, ait ipsemet Christus: Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium præhibent de me; et infra: Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. In quibus conditionis locutionibus necessitas talis medii virtute continetur. In contrarium vero est, quia præter miracula possunt esse alia testimonia, quæ ad doctrinam confirmandam sufficientiant, ut sunt vitæ puritas cum sapientia conjuncta, unde Christus dicebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Joann. 8. Item, prophetia, quæ cum impleta ostenditur, sufficiens est veritatis testimonium; sic igitur Christus sine miraculis poterat ex prophetiis impletis ostendere se esse verum Messiam (ut sæpius fecit); hoc autem principium sufficiens erat ut ostenderet se esse Deum, nam hoc etiam de vero Messia erat prædictum; ergo hoc etiam satis erat ut suæ doctrinæ veritatem confirmaret. Et confirmatur, nam Joannes Baptista nullis factis miraculis sola vitæ sanctitate satis comprobavit testimonium quod de Christo reddebat, ita ut non possent Judæi prudenter non illi fidem adhibere; ergo, etc.

2. Suppono sermonem esse posse, vel de utilitate miraculorum ad confirmandam doctrinam, vel de necessitate simpliciter, quæ intelligi potest aut secundum legem Dei ordinariam, aut etiam de potentia Dei absoluta; rursus, vel de necessitate absoluta, id est, nulla suppositione facta, vel de necessitate tantum ex hypothesi. Item tractari potest de necessitate, ut doctrina prudenter credi possit, vel non tantum ut possit, sed etiam debeat, nec possit homo sine infidelitate illi non assentiri. Denique sermo esse potest de necessitate vel in ordine ad fidem humanam, vel in ordine ad divinam, id est, certam et infallibilem, quæ divina auctoritate nitatur. Advertendum ultimo est, non esse hic sermonem de quacunque doctrina in generali, sed in particulari de doctrina Christi, quæ est supra omnem sensum, et supra omnem creatum intellectum.

3. Miracula ad suadendam Christi doctrinam convenientissima. — Primo igitur certum est, ad suadendam hanc doctrinam aptissima media et convenientissima fuisse opera miraculosa in ejus confirmationem facta. Hoc est

certissimum, primo, ex ipso usu, Christi testimonio confirmato, Joann. 5: Vos misistis ad Joannem, et testimonium præhibuit veritati; et infra: Ego autem habeo testimonium majus Joanne. Opera enim, quæ dedit Pater, ut perficiam ea, illa testimonium præhibent de me; et c. 10: Opera, quæ facio in nomine Patris mei, hæc testimonium præhibent de me; et infra: Si mihi non vultis credere, operibus credite; et c. 14: Alioquin propter opera ipsa credite. Idem confirmat potestas data Apostolis ad facienda miracula, quia post Christum futuri erant primi hujus doctrinæ prædicatores. Unde Paulus, ad Heb. 2: Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem, quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmatum est, contestante Deo signis et portentis. Idem videri licet in lege veteri. Moysi enim, quia futurus erat primus illius legislator, magna virtus et potestas in miraculis faciendis data est. Item apud omnes homines, qui Deo nolunt resistere, magnam vim semper habuerunt miracula ad cœlestem doctrinam cognoscendam. Unde Joann. 3 dicebat Nicodemus: Scimus quia a Deo venisti, Magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo; et 3 Reg. 17, mulier illa videns resuscitatum filium, dicebat ad Eliam: In isto cognovi quod vir Dei es tu, et quod verbum Dei manet in ore tuo. Ratio denique hoc confirmat, quia supernaturalis doctrina necesse est ut Deum ipsum habeat principalem auctorem et assertorem; ergo opera propria ipsius Dei sunt etiam aptissima ad confirmandam talem doctrinam; quod nimirum a Deo ipso originem ducat. Quia evidens est talia opera non posse fieri nisi virtute divina; evidens rursus est non posse Deum sua auctoritate singularique virtute mendacium confirmare; et ideo hæc mira opera, in veritatis confirmationem facta, vocantur a Patribus, quasi sigillum Dei, quo talem doctrinam consignat.

4. Miracula non fuerunt simpliciter necessaria ad credendam Christi doctrinam. — Secundo, certum est talia miracula non fuisse simpliciter necessaria, ut doctrina Christi prudenter credi posset et deberet, non solum fide humana ac forniculosa, sed etiam infusa ac certa. Hoc etiam existimo certum, et probatur primo exemplo adducto Joannis Baptistæ, cujus testimonium de Christo tale erat, ut omni fide dignum esset; ita ut qui sufficientem illius cognitionem haberet, graviter peccaret illi non assentiendo; sed ille non fe-

et miracula; ergo non sunt simpliciter necessaria ad hunc effectum, non solum de potentia absoluta, sed nec de ordinaria. Major patet ex illo Joann. 1: *Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine; opera autem Dei sunt perfecta, et quando ad munus aliquod seu ministerium destinatus quempiam, dat ei omnia necessaria ad illud obeundum; dedit ergo Joanni omnia necessaria ut sufficiens testimonium de Christo redderet (alioqui quid opus erat insufficienti testimonio, et fide non digno?), et ideo Christus, Joann. 5, tacite reprehendit Judæos, quod testimonio Joannis non habuissent fidem, ut ibi significarunt Chrys., hom. 39; et Cyrill., lib. 2, cap. 149.*

5. *Objectio. — Responsio. — Innocentia Christi quanta. — Efficacia verborum Christi quanta. —* Dices, Joanni non fuisse necessaria miracula, quia non introducebat novam legem, novamve doctrinam supernaturalem, sed eandem quam habebant Judæi stabiliebat et confirmabat, solumque monstrabat Messiam, quem ipsi expectabant. Accedit quod sanctitas et asperitas vitæ ejus, magna que auctoritas quam apud populum habebat, poterant ad prædictum genus doctrinæ confirmandum sine miraculis sufficere. Sed imprimis mysterium præcipuum, quod Christus et Joannes prædicarunt, et ex quo tota veritas doctrinæ utriusque pendebat, idem omnino fuit, scilicet, Jesum esse verum Filium Dei, et Messiam in lege promissum, qui peccata mundi tolleret, et spiritum vitæ conferret; ergo ex parte doctrinæ eadem erat difficultas. Deinde quoad vitæ innocentiam et sanctitatem major fuit in Christo; et licet in exteriori modo vivendi major esset asperitas in Joanne, tamen hæc non est simpliciter necessaria ad veritatis confirmationem, quando alioqui puritas et innocentia vitæ omnibus nota est, quæ tanta in Christo fuit, ut coram adversariis ausus sit dicere: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* ubi non solum criminis probationem, verum ne probabilem quidem et apparentem objectionem extimuit. Tanta erat tamque omnibus evidens ipsius innocentia. Aliunde etiam superabat Christus Joannem in virtute, sapientia verborum, et in auctoritate qua loquebatur, *tanquam potestatem habens.* Unde non dubito quin, seclusis miraculis, sola Christi prædicatio, prout ab illo fiebat, esset sufficiens ad doctrinam ita suadendam, ut ad adhibendam sibi fidem prorsus obligaret. Quomodo intelligi potest

quod ipsemet Christus dixit, Joann. 15: *Si non venissem, et locutus eis non fuisset, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Ubi, nulla miraculorum mentione facta, inculpabiles appellat eos qui sibi loquenti non crediderant. Tanta erat vis et efficacia verborum ejus. Unde Joann. 4, Samaritana absque miraculis propter solum Christi sermonem credidit, et postea, *multo plures crediderunt propter sermonem ejus, et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, et scimus quia hic est Salvator mundi;* et tamen Christus ibi nulla miracula fecisse legitur, sed efficacia verbi sui illos ita interius commovit, ut et credere possent et tenerentur. Et hæc est ratio a priori hujus veritatis, quia Christi virtus non erat alligata miraculis, sed poterat aliis modis veritatem doctrinæ suæ ostendere et confirmare, atque ita eam prædicare, ut exterius sufficienter exciteret atque illuminaret hominem, ut si vellet, posset quidem divino fultus auxilio sibi præsentissimo credere.

6. *Miracula ad firmandam Christi doctrinam quomodo necessaria. —* Dico tertio: miracula Christi Domini quodammodo dici possunt ad confirmandam sufficienterque proponendam Christi doctrinam fuisse necessaria. Declaratur primo, quia quod moraliter est valde utile, dici potest quodammodo necessarium; miracula autem Christi fuisse ad hunc effectum valde utilia jam ostensum est. Et præter dicta notant Sancti Patres aliam utilitatem. Nam Christi opera simul erant et miracula, et magna beneficia et misericordiae opera hominibus collata, et ad illustrandum intellectum, et ad amorem conciliandum aptissima. Quoniam vero ad suscipiendam doctrinam, quæ evidenter non cogit intellectum, necessaria est pia voluntatis affectio, ideo ex hoc etiam capite fuerunt illa opera quodammodo necessaria, ut ea doctrina ab animis audientium benevole susciperetur. Secundo, quamvis miracula non sint necessaria singulis ut possent credere, tamen respectu communitatis possunt dici quodammodo necessaria, quia sine illis pauci crederent. Cujus signum est, quia, interventibus signis et miraculis, pauci in Christum crediderunt; quid ergo si miracula non extitissent? Et hæc ratio necessitatis maxime augetur, si Ecclesia non consideretur solum prout erat in illis hominibus qui Christum

audierunt, sed ut erat perpetuo usque ad finem seculi duratura, in eis qui nec viderunt Christum, neque audierunt; et hoc sensu videtur dixisse Greg., l. 27 Moral., c. 6: *Sanctis prædicatoribus nequaquam ad persuadendum verba sufficiunt, nisi etiam miracula addantur.* Tertio, potest hæc necessitas ita explicari, ut non sit absoluta, sed ex suppositione. Prædictum enim erat Messiam [patratum] magna miracula, ut constat Isa. 35, et aliis locis; ut ergo Christus persuaderet hominibus se esse verum Messiam, necessarium fuit ut miracula faceret, quæ de Messia erant prædicta. Quia, sicut necessarium fuit alia signa primi adventus Messiae impleri, ita et hoc.

7. *Responsio ad argumenta in oppositum. — Testimonium Joann. 15 prima expositio. —* Ex his ergo facilis est responsio ad rationes dubitandi initio positas. Nam, quæ secundo loco sunt positæ, secundam assertionem confirmant; quæ priori loco, juxta primam et tertiam exponi possunt uno e tribus modis. Primus est, si Christus tam mira opera non fecisset, Judæos fore excusandos, ut saltem non eo genere peccati, nec tam graviter delinquerent, sicut nunc peccarunt, non vero quod omnino culpa vacarent. Nam etiamsi absque tot miraculis non crederent, esset ignorantia crassa et culpabilis; nunc autem non solum fuit ignorantia, sed et malitia, et blasphemia in Spiritum Sanctum. Ab hoc ergo peccato excusari possent, si non fuissent miracula, non tamen simpliciter ab omni peccato. Hanc responsionem indicat Toletus, Joann. 4, annot. 27, in fine. Sed difficultatem patitur, quia verba Christi absoluta sunt et generalia; unde simpliciter negare videtur Judæos commissuros peccatum infidelitatis, non credendo in Christum, si ipse miracula non fecisset. Ita videtur exponere Augustinus, tract. 89.

8. *Secunda expositio. —* Alter modus est, si Christus miracula non fecisset, plurimos Judæorum excusari potuisse a peccato infidelitatis. Doctores enim, qui Scripturas intelligebant, Christique prædicationem facilius capere poterant, inexcusabiles essent non credendo, etiam sine miraculis; at vero plebei, qui difficiliter mysteria capiunt, potuissent excusari a peccato, si nulla miracula viderent; visis autem tot miris operibus, inexcusabiles facti sunt. Hanc expositionem habet Toletus, c. 15, annot. 22. Sed non minorem difficultatem habet quam præcedens. Quia etiam quoad hoc, verba Christi sunt genera-

lia; imo (si recte series contextus consideretur) prædicta Christi verba potius ad principes quam ad plebem Judæorum referebantur. Sic enim inquit: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur;* at vero potius principes quam turba persecuti fuerant Christum. Addit: *Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum;* at principes Judæorum persecuti sunt Apostolos, potius quam plebs. Subjungit: *Quia nesciunt eum qui misit me, si non venissem, et locutus fuisset eis;* et infra: *Si opera non fecissem in eis, etc.;* de persecutoribus ergo suis loquitur, et de eisdem utramque conditionalem propositionem profert.

9. *Tertia expositio. — Si Christus miracula non fecisset, num Judæi in non credendo peccassent? — Objectio. — Responsio. —* Tertius ergo modus exponendi esse potest, ut Christus loquatur de necessitate ex suppositione. Nam cum se Messiam esse prædicaret, si mira opera non præstitisset, quæ de Messia prædicta erant, non esset dignus cui fides haberetur; nam facta dictis repugnarent; et ideo dicere potuit: *Si opera non fecissem, peccatum non haberent.* Dices: ergo, antequam Christus efficeret omnia miracula quæ de Christo prædicta erant, non tenebantur in eum credere. Respondetur negando consequentiam. Sicut etiam, si Christus non resurrexisset, non peccaremus in illum non credendo. Nam si Christus non resurrexit, *inanis est prædicatio nostra, inanis est et fides vestra, invenimur autem et falsi testes Dei,* 1 ad Cor. 15; et tamen non inde fit, antequam Christus resurgeret, Judæos non fuisse obligatos ad credendum ei. Nam talis præcesserat prædicatio, quæ sufficiens erat ad credendum illum esse Messiam promissum, et ad sperandum fore ut impleverentur quæ deerant. Unde utrumque verum est, scilicet non fuisse expectanda omnia dicta miracula ad credendum, et quod, si facta non fuissent, non peccarent non credendo. Quia si Christus non fuisset factururus ea miracula quæ de Messia erant prædicta, neque etiam posset ita proponere se esse Messiam, ut alios ad credendum obligaret; et in sensu composito impossibile fuit sic prædicare, et non facere prædicta miracula. Præter hos modos occurrit alius, nimirum, ut illis verbis, *si opera non fecissem in eis,* non tantum miracula, sed tota Christi vita et prædicatio contineantur, atque hoc modo nulla est difficultas. Quia sensus non est, *Si miracula non fecissem; sed absolute, Nisi dictis et factis meam fidem satis confirmassem, peccatum non*

habere, ex quo non sequitur quod, si sola miracula deessent, etiam excusarentur. Et hic sensus videtur certe simplicior, eumque indicavit Cyrill., lib. 10 in Joann., c. 30.

10. *Testimonii Joannis 10 expositio.* — Denique circa aliud testimonium ex Joann. 10: *Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere*, addi potest alius, qui mihi videtur germanus, scilicet, si opera, quæ facio, non sunt a Patre meo, id est, si non sunt virtute divina facta, sed dæmonis præstigiis, non est quod mihi credatis; si autem ipsa opera sese manifestant, quod sint divina, vel illis saltem credite. Ex quo sensu nulla difficultas relinquitur præsentis quæstioni. Quia, licet Christo non essent miracula simpliciter necessaria, ut dignus fide haberetur, tamen postquam mira opera fecisset, si non satis constaret illa esse vera, et non ficta, non posset illi fides adhiberi; et hoc modo veritas miraculorum necessaria erat ad Christi doctrinam confirmandam. Quæ etiam non est necessitas simpliciter, sed ex suppositione, scilicet, supposito quod miracula fiant.

SECTIO II.

Utrum miracula Christi doctrinam ita confirmarent, ut ad credendum cogerent.

1. Principio certum est, miracula Christi sufficientia fuisse ad doctrinam confirmandam, ita ut qui illa conspexerant, prudenter credere et possent et tenerentur. Quod evidenter probant verba Christi paulo ante tractata, et alia multa in superiori sectione adducta, et quæ dicemus, evidentius hoc confirmabunt. Quod ergo hic explicatione indiget, illud est, utrum illa miracula evidenter ostenderent Christum esse Deum, atque hoc modo cogerent, seu necessitatem inferrent intellectui ad assentiendum. Ratio difficultatis est, quia illa miracula non solum ostendebant evidenter Christi doctrinam esse credibilem, sed etiam esse veram; evidentia autem veritatis cogit intellectum. Antecedens probatur, quia evidens est talia opera, scilicet suscitationem mortui, illuminationem cæci, et sanitates tali modo factas, scilicet, per solum imperium, vel per contactum, non posse fieri nisi divina virtute. Rursus est evidens illa opera esse facta a Christo in confirmationem doctrinæ suæ; propterea enim dicebat: *Ipsa testimonium perhibent de me, et, operibus credite*. Denique etiam est evidens, Deum non posse mentiri, et ideo nec etiam posse virtute

sua speciali mendacium confirmare; ergo ex his principiis evidens erat Christum esse Deum et vera dicere. In contrarium vero est, quia si miracula Christi evidenter intellectum convincerent, omnes necessario illum agnovissent, eique credidissent; atqui non ita accidit; ergo.

2. Ut controversiam hanc melius comprehendamus, revocanda tota Christi doctrina est ad duo principia, quæ ipse in ea persæpe inculcabat, quoniam ab illis, et totius doctrinæ veritas et cunctorum hominum salus pendebat. Unum est, esse se verum Messiam. Alterum est, esse verum Deum. Quanquam enim hoc posterius ex priori necessario consequatur, suppositis iis quæ de Messia in Veteri Testamento prædicta erant (ut superiori tom., disp. 2, late tractatum est), tamen quia intelligentia et cognitio Scripturarum non omnibus inerat, voluit Christus utrumque distincte prædicare, et miraculis confirmare. Unde ulterius advertendum est, miracula Christi dupliciter considerari posse: uno modo, ut conjuncta cum Scripturis et prædictionibus quæ de Messia erant; alio modo per se, sine conjunctione cum superioribus prophetiis, non aliter quam si illæ non præcessissent. Et sub hac posteriori ratione adhuc possunt dupliciter considerari: vel ut cadunt in assertionem Christi, qui affirmabat se esse Messiam et Deum, et in ejus veritatis confirmationem talia miracula faciebat; vel per se sola, ut sunt veluti effectus divinitatis sub illa humanitate latentis absque ullo alio principio.

3. *Miracula Christi per se sola non evidenter convincunt illum esse Messiam et Deum.* — Dico primo: miracula Christi per se sola, et cum nullo alio principio conjuncta, etiam si evidenter vera esse cognoscerentur, non erant sufficientia ad cognoscendum Christum esse Messiam aut Deum; assertio est per se evidens, quia poterat Deus illa miracula facere per hominem purum, qui non esset Messias. Nam etiam Christus Dominus de discipulis suis dixit: *Majora horum facient*, Joann. 14; de qua re dixi etiam priori tomo, disp. 3, sect. 2. Quinimo nec miracula sola per se evidenter ostendunt hominem esse sanctum, atque adeo nec vera semper dicere. Quia potest Deus miracula per peccatores facere; gratiæ enim gratis datæ non sunt evidentia signa sanctitatis.

4. *Ex miraculis Christi, cum Prophetarum testificatione conjunctis, divinitas ejus quomodo evidenter agnoscitur.* — Dico secundo: mira-

cula Christi, ut conjuncta prophetiis quæ de Messia erant, absque alia Christi testificatione suæ divinitatis, evidenter ostendebant ipsum esse Messiam et Deum, dummodo et prophetiæ intelligerentur et crederentur, et veritas miraculorum evidenter cognosceretur. Ratio hujus posterioris partis est, quia cognitio conclusionis præsupponit cognitionem præmissarum. Quod autem ex illis principiis evidenter sequatur hæc conclusio, probatur. Quia in Veteri Testamento satis clare revelatum erat Messiam futurum esse verum Deum, ut dicto loco ostendimus. Deinde prædicta erant ejus miracula tanquam propria signa, quibus certo dignosci posset; ergo qui intuebatur illa opera, et evidenter cognoscebat esse illa quæ Isa. 35 erant prædicta, evidenti signo cognoscere poterat Christum esse Messiam, et consequenter esse verum Deum. Et hoc argumento tacite usus est Christus, Matt. 11, cum Joanni interroganti per discipulos an ipse esset Messias, respondit quidem miracula ipsa quæ faciebat ostendens, alludens sine dubio ad locum Isaia, in quo eadem miracula eisdem pene verbis prædicta fuerant, ut indicavit Chrysost., ibi hom. 37; et optime ac eleganter Lactantius, lib. 4 de Vera sapientia, cap. 15; et Athanas., lib. de Incarnat. Verbi, ejusque corporali adventu: *Evidentia* (inquit) *documenta intueantur. Ait enim Scriptura: Tunc aperientur oculi cæcorum, etc. Quomodo audent vel contra ista oculos attollere, siquidem prophetia Deum adventurum significet, et signa ejus præsentia tempus ostendunt?* et deinde notat, quanquam antiqui Prophetæ unum vel aliud miraculum patravissent, tam multa vero miracula edere, proprium signum fuisse Messia. Quod etiam observavit Amb., lib. 5 in Luc., c. de Missione discipulorum Joannis ad Jesum. Alia Patrum testimonia videri possunt in priori tom., disp. 2, sect. 3.

5. *Objectio.* — *Responsio.* — Dicit aliquis hanc evidentiam solum esse consequentiæ, non consequentis; quia non solum fundatur in evidentia miraculorum, sed in testimoniis etiam Veteris Testamenti, quæ non erant evidenter vera, sed fide credita. Respondetur, quando testimonia continent prædictionem rerum futurarum, si res prædictæ jam videantur impletæ, evidenter tunc constare illa fuisse vera. Quamvis ergo prophetiæ, in quibus hæc miracula et signa Messia prædicta erant, antequam impleverentur, sola fide crederentur, visis tamen effectibus et evidenter agnitis, convincitur intellectus, ut credat illam præ-

dictionem fuisse veram. Et in præsentis materia etiam convincitur illam prædictionem esse a Deo, tum quia erat de re contingenti et libera; tum etiam quia erat de effectibus supernaturalibus, quia a Dei voluntate et singulari influxu pendebant. Unum vero est quod in tota hac cognitione videtur potius creditum quam evidens, scilicet, an hæc prophetiæ dictæ sint de Messia, et in quo sensu; et quoad hoc fatemur non esse hic majorem evidentiam, quam esse possit in interpretatione cujusvis locutionis in propria et simplici verborum significatione. Omnis enim evidentia, quæ est in testificante, necessario supponit verba, vel signa, quibus ille loquitur, et eorum nudam atque apertam intelligentiam. Hic vero supponimus prædictas prophetias de Messia et ejus divinitate, tam esse perspicuas et claras, ut a nemine qui non sit admodum pertinax, negari possint, maxime post earum eventum, ut prædictis disputationibus, prima et secunda superioris tomi, fuse disseruimus. Denique ad rem præsentem satis nobis est evidentia consequentiæ, quia solum hoc intendimus, ex illis prophetiis sic intellectis, et evidentia miraculorum, necessario ac evidenter inferri Christum esse Messiam ac verum Deum.

6. Dico tertio: miracula Christi evidenter cognita, et conjuncta testimonio ipsius Christi, qui asserebat se esse Messiam et verum Deum, et in ejus confirmationem talia miracula faciebat, convincere poterant Christum esse verum Deum, evidentia morali in testificante. Hæc est sententia D. Thomæ hic, ut eum exponit Cajet. hic, et infra, q. 47, a. 5; et in eadem inclinat D. Thomas, 3, dist. 16, q. 4, a. 3; et 1 contr. gen., c. 6; Scot., in prolog. Sent., q. 4; et eadem supponere videtur Athan., dicto lib. de Incarn.; et Orig., lib. 8 cont. Celsum; eamque probat prima ratio dubitandi in principio posita. Fundatur enim hæc evidentia in hac ratiocinatione: quidquid Deus sua auctoritate confirmat, est verum; sed id, quod Christus affirmabat, Deus sua auctoritate confirmabat; ergo erat verum; atqui affirmabat se esse Messiam et Deum; ergo vere ita erat. Omnes præmissæ sunt evidentes: major primi syllogismi, quia evidens est Deum non posse mentiri, ut nunc suppono; minor, quia evidens est vera miracula non posse fieri nisi virtute divina; suppono autem evidenter cognosci illa miracula esse vera, et in confirmationem eorum, quæ a Christo dicebantur, facta. Denique, quod

Christus hæc doceret evidens erat audientibus. Subterfugere posset aliquis, dicendo minime repugnare ut Deus speciali auxilio et gratia gratis data concurrat cum homine ad facienda miracula, quamvis ipse homo illa faciat in confirmationem falsitatis. Quia hinc non sequitur quod Deus mentiatur, et nullum aliud est principium hujus repugnantiae, aut incommodum quod inde sequatur. Antecedens declaratur. Nam primo Deus dat sacerdoti supernaturalem facultatem consecrandi, et eam ipsius libertati committit, ut bene, vel male ea utatur, et quando male ulitur, Deus nihilominus speciali ac supernaturali auxilio cum illo concurrat ad faciendum opus vi sua miraculosum, et nihilominus malitia hominis in Deum non redundat; ergo idem erit in præsentem, proportione servata. Secundo, Deus potest conferre homini gratiam sanitatum, ut similiter ea bene, vel male utatur; ergo, sicut potest Deus concurrere cum tali homine ad conferendam miraculose sanitatem, etiamsi id faciat propter avaritiam vel vanam gloriam, potest etiam concurrere, etiamsi id faciat ad decipiendos alios homines, atque adeo in confirmationem falsitatis. Tertio est ratio a priori, quia licet homo, qui facit miracula, dicat se id facere in confirmationem eorum quæ loquitur, non inde fit Deum concurrere ad eandem confirmationem. Sed concurrerit solum ex vi prioris donationis, seu legis vel pacti quo statuit dare illi homini talem virtutem, et concurrere cum illo, propter quemcumque finem ipse operetur; ergo etiamsi Deus concurrat, non sequitur ipsum mentiri, nec confirmare mendacium; sed solum permittere ut alii putent confirmare. Denique nunquam est evidens miracula, prout a Deo procedunt, fieri in confirmationem veritatis, sed solum prout sunt ab homine. Quarto, amplius hoc exemplo illustratur difficultas: fingamus Deum decessisse crastina die miraculum aliquod facere propter finem sibi cognitum, et alicui homini hoc revelasse. In eo casu posset hujusmodi homo errorem aliquem prædicare, ac dicere in ejus confirmationem futurum Deum tali die tale miraculum; numquid propterea teneretur Deus cessare a perpetrando miraculo, ne mendacium confirmaretur? aut propterea confirmaret, quia homo dicit propter hanc causam fieri, cum revera Deus hoc non intendat, nec propter hanc causam faciat? Sicut ergo in hoc casu, non obstante mendacio hominis, posset Deus mira-

culum facere, et non propterea mentiretur, licet homines deciperentur, nec confirmaret mendacium, quamvis homines id existimarent, ita quamvis propter alias causas daret alicui homini potestatem faciendi miracula, cum pleno dominio utendi illa in quemcumque usum, bonum vel malum, non propterea mentiretur concurrente cum tali homine, nec revera mendacium sua auctoritate confirmaret, quidquid homines sibi persuaderent.

7. *Responsio.* — Deus mendacia confirmare potest per opera supernaturalia in confirmationem falsæ doctrinæ facta. — Hæc argumenta (ut verum fatear) sunt apud me difficilia, et vellem potius eorum solutiones ab aliis discere quam docere. Unde Durand., q. 1 Prologi, illa breviter attingens, propter ea negat miracula facta in testimonium veritatis efficere evidentiam ejus. Cujus sententia fortasse est vera de evidentia mathematica, non tamen de evidentia morali, quæ sufficiat ad convincendum intellectum non admodum prave dispositum. Quod ita declaro, supponendo, id quod in materia de fide latius docetur, pertinere ad divinam providentiam ut non permittat aliquid falsum suo nomine et auctoritate ita proponi, atque exterius confirmari, ut secundum rectam rationem cogantur homines ad credendum illud esse dictum a Deo, et assentiendum ea certitudine quæ omnem dubitationem expellat. Quia si Deus hoc permitteret, et cooperetur ad omnia signa et opera quibus mendacium confirmatur, quamvis revera proprie non mentiretur (ut argumenta facta probant), quodammodo tamen abuteretur sua potestate in præjudicium suæ auctoritatis, qua fide dignus existit. Nam si, concurrentibus tot signis et divinis operibus exterius factis in confirmationem veritatis, adhuc posset subesse falsitas, nulla superesset via ad credendum Deo loquenti per homines, vel per signa, quod est contra divinam veritatem, et auctoritatem quam ipsum oportet habere in dicendo. Propter hanc ergo causam, existimo esse moraliter evidens, fieri non posse ut Deus concurrat cum homine ad perficienda vera opera supernaturalia, quæ fieri non possunt nisi virtute divina, et quod illa faciat in confirmationem falsæ doctrinæ, quam ut divinam et a Deo revelatam proponit.

8. *Objectio.* — *Responsio.* — Dices: ergo eadem ratione pertinet ad Dei providentiam non permittere apparentia miracula quæ vir-

tute dæmonum fieri solent, et ab Antichristo fient. Quia illa etiam moraliter sufficiunt ad decipiendos homines, qui vix possunt vera miracula a falsis internoscere; illa autem deceptio, cum fiat sub specie divinæ virtutis et auctoritatis, etiam redundat in præjudicium ejusdem divinæ auctoritatis, et merito potest diminuire fidem quæ Deo loquenti debetur. Respondetur non esse eandem rationem, quia quando sunt falsa miracula, semper relinquitur aliquis modus quo moraliter possint dijudicari, si homines quod in se est faciant ad cognoscendam veritatem. Primo, bene considerando ipsamet opera, signaque et circumstantias eorum. Secundo, considerando personam, vitam et mores ejus qui sic loquitur et operatur. Tertio, considerando doctrinam ipsam, an aliqua in parte rationi adversetur, vel aliis revelationibus divinis sufficienter propositis per Ecclesiam. Denique orando Deum, et consulendo Scripturas et prædicationes in ea factas, et signa data ne in errorem inducamur. Itaque non pertinet ad providentiam Dei non permittere falsa signa, quæ ad probationem et profectum electorum prosunt; sed pertinet ad providentiam Dei dare auxilium, ac modum, quo possint dijudicari et cognosci, quia non est divinæ bonitatis et sapientiæ ut permittat hominem tentari ultra id quod potest. Ac propterea quando, facta morali diligentia et investigatione, adhuc constat evidenter vera esse miracula quæ fiunt in confirmationem doctrinæ, nulla relinquitur ratio dubitandi de talis doctrinæ veritate, præsertim si miracula sint frequentia, et magna auctoritate ac potestate facta, et vitæ innocentia ac sanctitate confirmata, et in ipsa doctrina nihil contra honestatem, nihil contra rationem rectam, nihil denique contra alias divinas revelationes appareat. Quæ omnia in doctrina et miraculis Christi cumulativissime inventa sunt, et ideo ad morale evidentiam præstandam satis fuisse creduntur. Ex his ergo ad difficultates positas dicendum est, quamvis demus posse Deum permittere aliquem efficere miraculum, seu opus supernaturale, affirmantem se id facere in confirmationem alicujus rei, quæ in se falsa est, quam tamen Deus neque affirmare, neque confirmare intendit, nihilominus semper posse hominem, si velit omnia, quæ tale opus circumstant, attente considerare, ex eis conjicere quo spiritu tale opus fiat, ita ut saltem dubitare possit, et ad Deum recurrere, et quantum in se est facere ad

falsitatem vitandam; quod si ita se gerat, ad divinam providentiam spectabit non permittere eum decipi. Adde denique, quando Deus dat potestatem ad supernaturale opus faciendum, considerandum esse modum et finem ejus. Quando enim datur modo stabili ac permanenti, non ad confirmandam veritatem, sed ad aliquam publicam utilitatem, ut interdum datur gratia sanitatis, vel alia similis, tunc, licet quis diceret se illa uti in confirmationem veritatis, non ideo statim esset illi fides adhibenda, sed utendum potius esset aliis regulis fidei certis et infallibilibus. Si vero potestas hæc et usus ejus datur singulari et extraordinario modo, ita ut non appareat alius finis vel utilitas ejus, præter veritatis confirmationem, tunc certe maxime spectat ad divinam providentiam non concurrere specialiter ad tale opus, quando homo per illud intendit falsitatem persuadere ac alios decipere, propter rationes dictas.

SECTIO III.

Utrum miracula Christi coegerint Angelos ad credendum Christo prædicanti se esse Messiam ac Deum.

1. *D. Thom., 1 p., q. 105, ar. 8.* — Quæstio hæc in malis Angelis tantum locum habet, quia beati semper Christum clare cognoverunt, ac in Verbo viderunt; habere tamen posset locum in quolibet Angelo, secundum suam naturam solum considerato. Et specialis ratio dubitandi in illis est, quia ipsi evidenter cognoscunt veritatem miraculorum, quia vident rerum substantias et actiones prout in se sunt. Unde, si miraculum sit supernaturale quoad terminum, ut quod duo corpora sint penetrative in eodem loco, postquam factum est, evidenter illud vident. Idemque est si miraculum sit in modo, vel ex parte subjecti, ut quando cæcus illuminatur, vel mortuus resurgit, vel ex parte actionis seu agentis, ut quando subito, et sine applicatione naturalis agentis, fit effectus sanitatis, vel alius similis. Rursus evidenter etiam sciunt hæc miracula non posse fieri nisi virtute divina, quia evidenter cognoscunt naturas rerum, et sciunt in tota natura non esse virtutem, quæ ad hoc se extendat, sed solum in auctore nature; ergo, visis hujusmodi miraculis, convincuntur ad credendum Deum esse testem ejus doctrinæ, quæ per talia miracula confirmatur; ergo ad credendam ipsam doctrinam. Sed dæmones hoc modo videbant miracula Chri-